

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

ΣΕΙΡΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΟΛΛΑΖ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΔΡΟΥ

Στη διάρκεια της ιστορίας και της εξέλιξης της φωτογραφίας, κάθε ιστορική περίοδος χαρακτηρίστηκε από διαφορετικές τεχνικές και αισθητικές προσεγγίσεις. Κάθε ιστορική περίοδος προσέδωσε στην φωτογραφική γλώσσα μια διαφορετική οργάνωση και ένα διαφορετικό λεξιλόγιο.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

- ✓ Επιλογή θέματος
- ✓ Προσδιορισμός κάδρου: τι στοιχεία περιλαμβάνονται και ποια παραλείπονται
- ✓ Ιεράρχηση στοιχείων
- ✓ Τοποθέτηση με βάση κάποια αρχή γεωμετρικής ή αρμονικής οργάνωσης της εικονογραφικής επιφάνειας (Κανόνας των τριών, Χρυσός κανόνας, οργάνωση σε ζώνες καθ' ύψος, σε βάθος, κλπ)
- ✓ Ισορροπία (συμμετρία, ασυμμετρία, εκτός ισορροπίας, δυναμική ισορροπία)

Για την επίτευξη ενός καλύτερου αποτελέσματος έχουμε στη διάθεσή μας τρεις διαφορετικές διαδικασίες.

- ✓ Την νοητική διαδικασία της σύλληψης της εικόνας και της δημιουργίας μιας ενδιαφέρουσας σύνθεσης.

- ✓ Την γνώση της φωτογραφικής τεχνικής (ρυθμίσεις βάθους πεδίου, ταχύτητας, κλπ).

- ✓ Την επεξεργασία της φωτογραφικής εικόνας είτε με τις τεχνικές του σκοτεινού θαλάμου είτε με τις ψηφιακές τεχνικές.

Η γνώση και η χρήση των διαφορετικών αυτών διαδικασιών επιτρέπει την δημιουργική απόδοση του φωτογραφικού θέματος και την ανάπτυξη ενός προσωπικού τρόπου έκφρασης.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΔΡΟΥ

Μια φωτογραφία είναι μια δισδιάστατη σύνθεση γραμμών, σχημάτων και διατάξεων (patterns).

Διαφορετικοί τρόποι καδραρίσματος επιδρούν στην έμφαση και στην αντίληψη του θέματος.

Ένας αριθμός στοιχείων όπως το χρώμα και οι αποχρώσεις, οι γραμμές, τα περιγράμματα, τα σκοτεινά και τα φωτεινά μέρη, κλπ επηρεάζουν την οργάνωση του φωτογραφικού θέματος.

Το μάτι προσπαθεί να δημιουργήσει μια οικεία συμμετρία ή μια αρμονική σχέση. Όταν αυτό επιτυγχάνεται, τότε λέμε πως η εικόνα έχει μια ισορροπημένη οργάνωση.

Σε μια μη ισορροπημένη οργάνωση, η δυναμική σχέση των επιμέρους στοιχείων μπορεί να οδηγήσει σε μια επιτυχή σύνθεση.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΔΡΟΥ

Ο ρόλος των γραμμών

Η διάταξη των βασικών γραμμών αποτελούν ένα ισχυρό εργαλείο σχεδιασμού και δόμησης της φωτογραφίας και της δισδιάστατης εικόνας γενικότερα.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕΤΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Η οριζόντια γραμμή είναι συχνά η κυρίαρχη γραμμή οργάνωσης. Οι οριζόντιες γραμμές προσδίδουν στην εικόνα σταθερότητα, ηρεμία και ζυγισμένη σύνθεση.

Οι κάθετες γραμμές εκφράζουν δύναμη.

ΔΙΑΚΟΠΤΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΝΟΟΥΜΕΝΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Μια γραμμή μπορεί να είναι διακοπτόμενη ή να σχηματίζεται νοητά από άλλα σχήματα.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΔΡΟΥ

Ο ρόλος των γραμμών

ΔΙΑΓΩΝΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Οι διαγώνιες γραμμές είναι περισσότερο δυναμικές από τις οριζόντιες και τις κάθετες. Οι διαγώνιες προσδίδουν αστάθεια στην οργάνωση του θέματος.

Δημιουργούν όμως:

- μια δυναμική ένταση
- ή μια κίνηση στο εσωτερικό της εικόνας

Οι διαγώνιες γραμμές που διέρχονται από τις γωνίες του κάδρου εντείνουν την δυναμική οργάνωση.

ΚΑΜΠΥΛΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Οι καμπύλες γραμμές ελκύουν το μάτι στο εσωτερικό της εικόνας με ένα οργανωμένο τρόπο.

Οι καμπύλες μπορούν να δημιουργήσουν ένα οπτικά δυναμικό αποτέλεσμα όταν:

- ✓ Βρίσκονται κοντά στα όρια του κάδρου
- ✓ Όταν οδηγούν το μάτι εκτός κάδρου

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΔΡΟΥ

Σημείο παρατήρησης και γωνία λήψης

Η συνήθης ή κανονική γωνία παρατήρησης τοποθετεί τις βασικές γραμμές του θέματος παράλληλα με τις πλευρές του φωτογραφικού κάδρου. Επίσης, οι οριζόντιες γραμμές του θέματος τοποθετούνται παράλληλα προς το έδαφος. Ο τρόπος αυτός φωτογράφισης προσφέρει ένα ισορροπημένο αποτέλεσμα το οποίο όμως πολλές φορές είναι αδιάφορο από αισθητική άποψη.

Πολλοί φωτογράφοι μετακινούνται στο χώρο αναζητώντας μια γωνία λήψης που θα προσφέρει μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ή και απρόσμενη θέαση του αντικειμένου.

Ένας από τους ιδιαίτερους τρόπους οργάνωσης της εικονογραφικής επιφάνειας είναι και η διαγώνια τοποθέτηση του θέματος σε σχέση με το φωτογραφικό κάδρο. Η διαγώνια τοποθέτηση υπήρξε ιδιαίτερα δημοφιλής στον μεσοπόλεμο, όπου χρησιμοποιήθηκε για να εκφράσει τον δυναμισμό ή την αστάθεια.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δουλειά του Αλεξάντερ Ρότσενκο.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΔΡΟΥ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΣΕ ΒΑΘΟΣ

Όταν παρατηρούμε μια δισδιάστατη εικόνα, που αναπαριστά ένα τρισδιάστατο χώρο, συχνά το σύστημα μάτι-εγκέφαλος δημιουργεί την αίσθηση του βάθους, της τρίτης διάστασης.

Με τη βοήθεια στοιχείων προοπτικής ή διαφορές σε κλίμακα γνωστών αντικειμένων, αντιλαμβανόμαστε η εικόνα να οργανώνεται σε διαφορετικά επίπεδα. Μια επιτυχής οργάνωση του θέματος μπορεί να δημιουργήσει αυτή την επιθυμητή αίσθηση του βάθους τοποθετώντας σημεία ενδιαφέροντος σε πρώτο επίπεδο, μέσο επίπεδο και σε απόσταση.

Το μάτι καθοδηγείται από τα σημεία ενδιαφέροντος στο να «διατρέξει» το χώρο, δημιουργώντας την αίσθηση του βάθους.

Η ίδια αίσθηση δημιουργείται τοποθετώντας σκοτεινούς όγκους σε πρώτο επίπεδο και φωτεινά σημεία στο βάθος.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

Οι φωτογραφίες έχουν συνήθως ένα θέμα: ένα πρόσωπο, ένα τοπίο, ένα αντικείμενο. Σε πρώτη ανάγνωση μια φωτογραφία αποτελεί την παρουσία μιας αποτυπωμένης πραγματικότητας.

Όμως η φωτογραφική εικόνα διαμορφώνει ένα καινούργιο περιβάλλον, που αποτελεί για τον θεατή μια εμπειρία αντίστοιχη με την εμπειρία του πραγματικού κόσμου. Μπορούμε να αντιμετωπίσουμε ένα φωτόγραμμα ως τμήμα μιας συνέχειας χρόνου και χώρου, ως απόσπασμα μιας κατάστασης που βρίσκεται σε εξέλιξη

ΕΙΔΗ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

- Αφήγηση στο εσωτερικό ενός φωτογράμματος
- Σύνθετο φωτόγραμμα
- Παράθεση μιας σειράς εικόνων

ΑΦΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΜΙΑΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στο εσωτερικό μιας φωτογραφίας μπορεί να αναπτύσσονται μια ή περισσότερες αφηγήσεις. Οι αφηγήσεις προκύπτουν από στρώματα χρόνου, χώρου και αφηγήσεων. Οι αφηγήσεις αυτές μπορεί να οργανώνονται με τη βοήθεια:

- ✓ Των διαφορετικών επιπέδων βάθους του εικονογραφικού πεδίου
- ✓ Της σχέσης του αντικειμένου φωτογράφισης και του φόντου
- ✓ Της σχέσης μεταξύ των διαφορετικών στοιχείων μιας εικονογραφικής σύνθεσης (πχ χωρικές σχέσεις, σχέσεις βλεμμάτων, κλπ)

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

Τα συστατικά στοιχεία φτιάχνουν ρυθμούς, ισορροπίες, δυναμικές σχέσεις και ενδεχομένως αίσθηση κίνησης. Μερικές φορές δημιουργούν και ηχητικές εντυπώσεις.

Τα συστατικά στοιχεία συμβάλλουν στη δημιουργία μιας αφήγησης στο εσωτερικό της εικόνας, στη μετάδοση στο θεατή συμβολισμών, ιδεών και συναισθημάτων.

ΣΥΝΘΕΤΟ ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΑ

Συνήθως μια φωτογραφία παρουσιάζει ένα γεγονός – στιγμιότυπο σε μια μοναδική λήψη. Στην προσπάθεια επέκτασης των ορίων της φωτογραφίας και υπέρβασης των δύο διαστάσεων χρησιμοποιούνται διάφορες τεχνικές:

- ✓ Φωτογραφία αποτελούμενη από στρώματα διαφορετικών φωτογραφιών
- ✓ Φωτογραφία αποτελούμενη από ένα αριθμό διαφορετικών φωτογραφιών
- ✓ Ένθεση φωτογραφιών ή τμημάτων φωτογραφιών στο φωτογραφικό κάδρο

ΣΥΝΘΕΤΗ ΕΙΚΟΝΑ

- Συνήθως μια φωτογραφία παρουσιάζει ένα γεγονός – στιγμιότυπο σε μια μοναδική λήψη.
- Παρουσιάζονται διάφορες απόπειρες επέκτασης των ορίων της φωτογραφίας να υπερβεί τις δύο διαστάσεις της υπόστασής της.

ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΣΕΙΡΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Η παράθεση ενός αριθμού εικόνων δημιουργεί μια αφήγηση, απλή ή πολύπλοκη. Αυτό που είναι ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως η αφήγηση αυτή δεν είναι το απλό άθροισμα των αφηγήσεων των επιμέρους εικόνων. Η παράθεση εικόνων δημιουργεί ένα πλαίσιο ανάγνωσης όπου το περιεχόμενο μιας εικόνας επηρεάζεται από το περιεχόμενο των άλλων. Πρόκειται για μια λειτουργία που είναι αντίστοιχη με την αφήγηση στον κινηματογράφο, όπου το μοντάζ μιας σειράς πλάνων παράγει ένα καινούργιο νόημα, διαφορετικό από το άθροισμα των επιμέρους νοημάτων των πλάνων.

Η παραγωγή νοήματος και αφήγησης από μια παράθεση εικόνων μπορεί να βασίζεται σε:

- σχέσεις ομοιότητας μορφής ή περιεχομένου
- σχέσεις αντίθεσης μορφής ή περιεχομένου
- σχέσης συνάφειας χώρου
- σχέσεις συνάφειας χρόνου
- σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος

Στην πιο απλή μορφή η παράθεση εικόνων δημιουργεί μια «ακολουθία» (sequence) εικόνων. Οι εικόνες τοποθετούνται σε μια οριζόντια, κατακόρυφη ή πιο σύνθετη διάταξη.

Μια διαφορετική κατηγορία παράθεσης εικόνων αποτελεί η περίπτωση συνδυασμού φωτογραμμάτων που παρουσιάζονται σαν μια ενιαία εικόνα.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΟΛΑΖ
ΦΩΤΟΜΟΝΤΑΖ

Τεχνική του Φωτομοντάζ

Τα βασικά είδη φωτομοντάζ ανάλογα με τη χρησιμοποιούμενη τεχνική είναι:

- συνδυασμός τμημάτων άλλων φωτογραφιών (Hoch, «Decoupage avec un couteau» 1919, Grosz, «Universal city» 1919)
- υπέρθεση φωτογραφικών αρνητικών
- συνδυασμός φωτογραφικών τμημάτων και άλλων εικονογραφικών υλικών (σκίτσο, γκραβούρα, κλπ).
- συνδυασμός φωτογραφικών τμημάτων και κειμενικών στοιχείων

Η τελική εικόνα προκύπτει είτε με την επαναφωτογράφιση του συνδυασμού των διαφορετικών αποσπασμάτων είτε με επεξεργασία στη διαδικασία εκτύπωσης στο σκοτεινό θάλαμο.

Προϊστορία

Επέμβαση στη φωτογραφική εικόνα έχουμε σχεδόν από τα πρώτα βήματα της φωτογραφίας. Ο Φόξ Τάλμποτ ανέπτυξε το 1830 τη «φωτογενή σχεδίαση» μια από τις πρώτες φωτογραφικές τεχνικές. Φωτογράφιζε κατευθείαν στο φωτογραφικό χαρτί (contact printing) φύλλα, λουλούδια, σχέδια, κλπ, τεχνική που χρησιμοποίησαν την δεκαετία του 1920 ο Μαν Ραίη και ο Μόχολι-Νάγκι.

Πολλά φωτογραφικά εφέ ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή τον 19ο αιώνα και περιγράφονται στα βιβλία για την «φωτογραφική ψυχαγωγία». Τέτοια εφέ ήταν:

- οι διπλοτυπίες
- διπλοεκθέσεις,
- σύνθετη φωτογράφιση.

Ο συνδυασμός τμημάτων φωτογραφίας χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα:

- σε κωμικές ή σατιρικές καρτ-ποστάλ,
- Σε αναμνηστικές κάρτες από τον στρατό
- Σε φωτογραφικές συνθέσεις που μιμούνταν την ζωγραφική, σε μια απόπειρα παραγωγής φωτογραφία υψηλής τέχνης.

Ένα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η σύνθεση «Οι δύο τρόποι ζωής» του Oscar Reijlander, 1857 από 30 διαφορετικά αρνητικά.

Η γέννηση του φωτομοντάζ με τη σημερινή έννοια τοποθετείται στα χρόνια 1916-8. Εισάγεται στην καλλιτεχνική πρακτική από τους Georg Grosz και John Hertfield και την ομάδα Dada στο Βερολίνο (Raul Hausmann, Hannah Heoch, Johaanes Baader).

Η σύλληψη της ιδέας του φωτομοντάζ βασίζεται στον συνδυασμό φωτογραφικών θραυσμάτων, προερχόμενων από τις εφημερίδες και τα περιοδικά της εποχής (τμήματα κειμένων και γκραβούρες) για την δημιουργία ενός νέου αντικειμένου.

Ο συνδυασμός των τμημάτων των εικονογραφικών στοιχείων (κείμενα, φωτογραφίες, γκραβούρες, κλπ) μπορεί να γίνει με δύο τρόπους:

-σχηματίζοντας με τα θραύσματα μια **αναγνωρίσιμη μορφή**, για παράδειγμα ένα ανθρώπινο σώμα

-ακολουθώντας μια **αφαιρετική δομή**.

-Στην περίπτωση αυτή οδηγούμαστε στη δημιουργία ενός έργου που χαρακτηρίζεται από ένα είδος **ανεικονικού ρεαλισμού**.

Ένθεση φωτογραφικών αποσπασμάτων σε ζωγραφικό έργο είχαμε σε μεμονωμένα έργα κυβιστών και φουτουριστών.

Για τους Ντανταϊστές όμως τα **φωτογραφικά θραύσματα** γίνονται η πρωταρχική ύλη κατασκευής του έργου τέχνης.

Οι βερολινέζοι Ντανταϊστές χρησιμοποιούν το φωτομοντάζ ως ready-made αντικείμενο, τοποθετώντας μαζί αποκόμματα εφημερίδων, περιοδικών, γράμματα και σκίτσα για να σχηματίσουν μια χαοτική, εκρηκτική εικόνα, μια προκλητική διάσπαση της πραγματικότητας.

Οι ντανταϊστές υιοθέτησαν τη φωτογραφία ως αντίδραση στην παραδοσιακή ελαιογραφία.

Το φωτομοντάζ ανήκε στον τεχνολογικό κόσμο, τον κόσμο της μαζικής επικοινωνίας και της φωτο-μηχανικής αναπαραγωγής.

Η Hannah Heoch είπε για το φωτομοντάζ:

«Ο μοναδικός μας στόχος ήταν να ενσωματώσουμε στοιχεία από τον κόσμο των μηχανών και της βιομηχανίας στον κόσμο της τέχνης».

ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

Η καλλιτεχνική πρακτική του φωτομοντάζ ενσωματώνει τις αναζητήσεις των κινημάτων πρωτοπορίας των αρχών του 20ου αιώνα. Συγκεκριμένα:

- Τα «papier collés» των Μπρακ και Πικάσο. Τα ζωγραφικά θραύσματα επιπέδων του κυβισμού αντικαθίστανται από μικρά κομμάτια χρωματιστών χαρτιών και τυπογραφικών στοιχείων, τμήματα συσκευασίας τσιγάρων, κλπ.

τις «ελεύθερες λέξεις» των φουτουριστών οι οποίοι στη προσπάθειά τους να υπερβούν τις αρχές του φοβισμού και του κυβισμού εισάγουν στη ζωγραφική επιφάνεια λέξεις και ονοματοποιίες.

Τα κειμενικά αυτά στοιχεία έχουν διπλό ρόλο: εικονογραφικό και νοηματικό.

Το φωτομοντάζ συνδέεται επίσης με την ιδέα της **κατασκευής** και της **μηχανικής ανάπτυξης**.

Σύμφωνα με τον Hausmann, ο όρος φωτομοντάζ στα γερμανικά παραπέμπει στη μηχανολογία και στη βιομηχανία (συναρμολόγηση μηχανικών μερών).

«Ο όρος φωτομοντάζ μετέφραζε το μίσος μας προς τον καλλιτέχνη και θεωρούσαμε τους εαυτούς μας μάλλον ως μηχανικούς. Επιθυμούσαμε να κατασκευάσουμε, να συναρμολογήσουμε τα έργα μας , να τα μοντάρουμε [montieren]. Για τους φωτομοντέρ ο σύγχρονος καλλιτέχνης είναι παραγωγός μηνυμάτων».

Στην επαναστατική Ρωσία η φωτογραφία υιοθετείται ως μέσο προπαγάνδας και διάδοσης των νέων ιδεών καθώς είναι εύληπτη και υπερβαίνει τα γλωσσικά εμπόδια.

Καλλιτέχνες όπως ο Αλέξανδρος Ρότσενκο (Alexandre Rodchenko), ο Γουστάβος Κλιμτ (Gustav Klimt) χρησιμοποιούν το φωτομοντάζ (απλούς συνδυασμούς εικόνων και κειμένων/ συνθημάτων) για να προπαγανδίσουν τις κοινωνικές εξελίξεις και την τεχνολογική ανάπτυξη.

Το 1928 η ρωσίδα ζωγράφος της πρωτοπορίας Βαρβάρα Στεπάνοβα ορίζει το φωτομοντάζ ως «συναρμογή και συνδυασμό εκφραστικών στοιχείων που προέρχονται από τη φωτογραφία» .

Το φωτομοντάζ χρησιμοποιεί την **προοπτική κατασκευή** και την **εναέρια φωτογραφική λήψη**, δύο στοιχεία ιδιαίτερα αγαπητά στον Σουπρεματισμό και τον Κονστρουκτιβισμό γιατί τους επέτρεπε να ξεφύγουν από τα όρια της αφαιρετικής τέχνης χωρίς να επιστρέψουν στην αναπαραστατική απεικόνιση.

Ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές και στους ρώσους κονστρουκτιβιστές, γλύπτες και αρχιτέκτονες (El Lissitzky).

Οι ρώσοι αρχιτέκτονες χρησιμοποίησαν το φωτομοντάζ για να οπτικοποιήσουν τα ουτοπικά τους σχέδια κτηρίων και αστικών τοπίων.

«Η μηχανική συνθετότητα των εξωτερικών μορφών των αντικειμένων και της βιομηχανικής κουλτούρας υποχρεώνουν τον προντουκτιβιστή και κονστρουκτιβιστή καλλιτέχνη να περάσει από τις ατελείς μεθόδους του σχεδίου στην εφαρμοσμένη φωτογραφία», Βαρβάρα Στεπάνοβα, 1928.

Πρώτη γνωστή χρήση κολάζ στην παρουσίαση αρχιτεκτονικού θέματος:

“Design and construction of a House”, Bohdan Lachert, Joseph Szanajca 1928

Χώρος του φωτομοντάζ – χώρος της πόλης

Οι καλλιτέχνες αντιλαμβάνονται πως ο νέος χώρος που δημιουργεί η αντιπαράθεση και επεξεργασία φωτογραφικών αποσπασμάτων προσφέρεται για να αποδώσει τον αποσπασματικό ρυθμό της ζωής στη πόλη, τις συνεχείς και ταχείες ρήξεις προοπτικών και όγκων.

Πολλά από τα έργα φωτομοντάζ του μεσοπολέμου έχουν ως θέμα την πόλη ενσωματώνοντας προοπτικές φυγές δρόμων, κτηρίων, αρχιτεκτονικά μέλη, εναέριες όψεις νεόδμητων περιοχών.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 το φωτομοντάζ διαδίδεται στα κέντρα καλλιτεχνικής και γραφιστικής δημιουργίας στη Βαϊμάρη (Μπαουχάουζ) και στη Μόσχα.

Πολλαπλές προοπτικές και υπερ-προοπτικός χώρος

Ο χώρος του φωτομοντάζ οργανώνεται γύρω από ένα **υπερ-προοπτικό σημείο παρατήρησης** που οργανώνει και πειθαρχεί τις επιμέρους πολλαπλές προοπτικές των εικονογραφικών αποσπασμάτων.

Με το φωτομοντάζ εισάγονται στην εικόνα οι πολλαπλές οπτικές που έχει ο περιπατητής (flâneur) στο αστικό τοπίο.

Το φωτομοντάζ στην αρχιτεκτονική πρακτική

Το φωτομοντάζ χρησιμοποιείται από τους αρχιτέκτονες για να παρουσιάσουν τον τρόπο που εντάσσεται μια σχεδιαζόμενη παρέμβαση (κτήριο, διαμόρφωση, κλπ) στο υφιστάμενο περιβάλλον.

Επίσης το φωτομοντάζ οπτικοποιεί συχνά τους ουτοπικούς χώρους των πολεοδομικών συλλήψεων, τους οραματισμούς των ουτοπικών πόλεων (βλπ Achigram, Superstudio).